

Selvitys Kehityspoliittiselle toimikunnalle: Yritysinstrumentit Ruotsin ja Tanskan kehitysyhteistyössä

Tiivistelmä

Tämä Kehityspoliittisen toimikunnan KPT:n tilaama selvitys kartoittaa Ruotsin ja Tanskan kehitysyhteistyön instrumentteja, joiden tavoitteena on edistää yritystoimintaa kehitysmaissa ja kannustaa yrityksiä kehittämään uutta liiketoimintaa kehitysmaissa. Viime vuosina molemmat maat ovat uudistaneet näitä tukimuotoja. Perusteellisimman remontin on tehnyt Ruotsi, joka korostaa uusien yritysinstrumenttiansa innovatiivisuutta, jatkuvaa kehitystyötä ja valmiutta ottaa myös aiempaa enemmän riskiä kehitysvaikutusten maksimoimiseksi.

Tanskassa yritysinstrumentteihin tehdyt muutokset ovat olleet vähäisempiä. Tanska on keskittänyt tukensa suhteellisiin harvoihin ohjelmiin, kun taas Ruotsi on hajauttanut rahoitusta huomattavasti useampiin instrumentteihin. Molemmat maat ovat suunnanneet tukiohjelmiaan keskituloisista kehitysmaista entistä enemmän köyhiin kehitysmaihin erityisesti Afrikassa.

Merkittävä näkökulmaero Tanskan ja Ruotsin välillä on kotimaisten yritysten asemassa kehitysyhteistyön tukiohjelmissa. Tanskan yritysinstrumenteissa tuen ehtona on pääsääntöisesti, että mukana on tanskalainen yritys. Ruotsi taas korostaa avun sitomattomuutta ja sitä, että instrumentit ovat avoimia kaikkien maiden yrityksille. Tosin myös Ruotsilla osa tuista on ainoastaan oman maan yritysten ulottuvilla.

1. Lukijalle: Selvityksen lähtökohdat ja rajaukset

Tämä on Kehityspoliittisen toimikunnan KPT:n tilaama taustaselvitys Ruotsin ja Tanskan kehitysyhteistyön rahoitusmuodoista, joiden tavoitteena on edistää yritystoimintaa kehitysmaissa ja kannustaa yrityksiä etsimään uusia liiketoimintamahdollisuuksia kehitysmaissa. Selvitys on tarkoitettu KPT:n johdonmukaisuutta tarkastelevan vuosiarvion taustapaperiksi. Faktojen oikeellisuudesta ja tulkinnoista vastaa tekstin laatija. Raportti ei sisällä KPT:n kannanottoja.

Käytettävissä olleen rajallisen ajan vuoksi tässä raportissa on keskitytty ennen muuta niihin yritysinstrumentteihin, jotka rahoitetaan suoraan kehitysyhteistyöstä. Rajauksen vuoksi esimerkiksi Ruotsin kehitysrahoituslaitos Swedfund ja Tanskan vastaava kehitysrahoittaja IFU ovat jääneet vähemmälle huomiolle, vaikka ne molemmat ovatkin merkittäviä yksityisen sektorin rahoittajia kehitysmaissa. Myös kehitysyhteistyön ulkopuolelle jäävä julkinen tuki yrityksille (esimerkiksi vientiluotot ja vienninedistämistuet) ovat tämän kartoituksen ulkopuolella.

Ruotsin ja Tanskan kehitysyhteistyön yritysinstrumentteihin on tehty viime vuosina uudistuksia. Uudistusten vaikutuksista ei ole kuitenkaan vielä olemassa kattavia evaluaatioita, joten uusien ohjelmien todellisia kehitysvaikutuksia on vaikea hahmottaa. Myös yritysten ja kansalaisyhteiskunnan kokemuksia ja keskustelua yritysinstrumenttien toimivuudesta pystytään tässä yhteydessä sivuamaan vain pintapuolisesti. Tällä hetkellä asia ei näytä olevan kuuma keskustelunaihe kummassakaan maassa.

KPT:n toimeksiantoon sisältyi myös selvittää mahdollisuuksia lisätä pohjoismaista yhteistyötä yksityisen sektorin osallistumisen osalta. Kiinnostusta asiaan kartoitettiin etenkin ruotsalaisten elinkeinoelämän järjestöiltä, mutta ainakaan tämän selvityksen ja yhteydenottojen perusteella siihen oli vähän kiinnostusta.

Helsingissä 25.2.2014

Matti Remes

Kirjoittaja on taloustoimittaja, joka on talouden ohella perehtynyt kehityskysymyksiin.

2. Ruotsi laittoi ohjelmat täysremonttiin

2.1 Instrumentit jatkuvan kehitystyön alla

Ruotsissa kehitysyhteistyötä hallinnoivan Sidan (Swedish International Development Cooperation Agency) tehtäviin kuuluvat myös kehitysmaiden yksityisen sektorin kehittäminen sekä yritystoimintaa edistävien hankkeiden tukeminen. Ruotsin kehitysyhteistyössä korkotukiluotot olivat pitkään keskeinen yhteistyömuoto yksityisen sektorin kanssa, mutta viime vuosina yritysten tukemiseen tarkoitettuihin ohjelmiin on tehty merkittäviä muutoksia ja tuotu valikoimaan uusia ohjelmia. Uusista ohjelmista tärkein on Business for Development, joka pitää sisällään useita erilaisia instrumentteja.

Yritysten kautta tapahtuvan kehitysyhteistyön periaatteisiin kuuluu lisäisyys – tukea myönnetään vain hankkeisiin, jotka eivät muuten toteutuisi ilman Sidan kaltaisen avunantajen mukanaoloa. Tuki on Sidan mukaan sitomatonta eli tuen saaminen ei ole kiinni Ruotsista tehtävistä hankinnoista. Yritysinstrumenttien ehdot vaihtelevat, mutta useimmat niistä ovat avoimia kaikkien maiden yrityksille.

Sidan yritysinstrumenttien avainsanoihin kuuluvat lisäksi joustavuus ja innovatiivisuus. Toimintaa kehitetään jatkuvasti vastaamaan muuttuvia tarpeita. Mukaan tulee koko ajan uusia elementtejä, samaan aikaan kun tehottomaksi osoittautuneita instrumentteja ajetaan alas. Keskeisenä tavoitteena on löytää innovatiivisia ratkaisuja, joiden avulla syntyy kehitysmaiden köyhiä väestönosia hyödyttäviä tuotteita, palveluja ja liiketoimintamalleja. Läpileikkaavia teemoja ovat lisäksi yritysten vastuullisuus sosiaalisissa kysymyksissä ja ympäristöasioissa.¹

Sidan mielestä yhteistyö liike-elämän kanssa on tärkeää siksi, että näin yksityisen sektorin osaamista, kokemusta, innovointikykyä ja taloudellisia resursseja voidaan hyödyntää kehitystä tukevissa kysymyksissä. Kantava periaate on jakaa kustannukset ja yhdistää lahja-apu muihin rahoituslähteisiin. Sida haluaa panostustensa toimivan katalyyttinä muulle rahoitukselle. Määräaikainen rahoitus pyritään kohdistamaan liiketoimintaan, joka pystyy toimimaan kannattavasti julkisen tuen päättymisen jälkeen.

Yritysyhteistyö on keskittynyt viime vuosina entistä enemmän suurten yritysten kanssa toteutettaviin hankkeisiin, koska niissä on Sidan mukaan mahdollista saavuttaa kaikkein suurimmat kehitysvaikutukset. Sidan mielestä yritysinstrumentit toimivat parhaimmillaan vipuvartena, jolla kehitystä tukeviin kohteisiin voidaan houkutella moninkertainen määrä

---

¹ Sida/Rosendahl&Åkerblom

yksityistä pääomaa suhteessa lahja-apuun. Esimerkiksi nostetaan Sidan tukema Private Infrastructure Development Group (PIGD). Aasiassa ja Afrikassa infrastruktuurihankkeisiin sijoittava yhteenliittymä on saanut hankkeisiinsa 25 kertaa enemmän yksityistä rahoitusta verrattuna Sidan ja muiden julkisten avunantajien lahja-apuun.²

Ruotsin kehitysyhteistyöstä kehitysmaiden markkinoiden ja yritystoiminnan kehittämiseen käytettiin vuonna 2012 yhteensä lähes 617 miljoonaa kruunua (70 miljoonaa €³), mikä on noin neljä prosenttia kehitysyhteistyön kokonaismäärästä.⁴ Tässä raportissa esiteltävien yritysohjelmien ohella summaan sisältyvät myös kahdenväliset hankkeet, jotka keskittyvät yksityisen sektorin kehittämiseen Ruotsin kumppanimaissa.

Vertailun vuoksi Suomen kehitysyhteistyön tuki yritysten toiminnalle kehitysmaissa oli vuonna 2012 yhteensä 40 miljoonaa euroa, mikä oli neljä prosenttia kehitysyhteistyön kokonaismäärästä. Summaan sisältyvät Finnfundin, Finnpartnershipin ja korkotukiohjelman rahoitus. Tämän lisäksi Suomellakin on kahdenvälisiä ja monenkeskisiä hankkeita, jotka keskittyvät yksityisen sektorin kehittämiseen kumppanimaissa.

2.2 Business for Development -ohjelma

Business for Development (B4D) -ohjelma perustettiin vuonna 2010 ja se lähti kunnolla käyntiin vuonna 2012. Sida korostaa B4D-ohjelmassa erityisesti kahta asiaa. Ensimmäinen on ohjelman innovatiivinen luonne, jossa etsitään koko ajan aktiivisesti uusia yhteistyömuotoja yksityisen sektorin kanssa. Toinen keskeinen piirre on se, että ohjelma on avoin ja tukea voivat hakea kaikkien maiden toimijat – mikäli hankkeille asetetut kriteerit täyttyvät. Tietävästi yksikään suomalainen yritys ei ole kuitenkaan vielä tukia hakenut.⁵

B4D-ohjelmaa käynnistettäessä tavoitteena oli kasvattaa ohjelman budjetti 5,5 miljoonasta eurosta 38 miljoonaan euroon. Tähän ei ole kuitenkaan ylletty, vaan vuonna 2012 ohjelmaan käytettiin noin 200 miljoonaa kruunua (n. 22,6 miljoonaa €). Vuoden 2013 luvut eivät olleet tätä tehtäessä vielä valmiit, mutta määrissä ei ole tapahtunut suuria muutoksia. Sidan virkamiesten mukaan rahamäärien kasvattamisen sijaan tärkeintä on nyt etsiä toimintatapoja, joilla saadaan eniten vaikuttavuutta yllä mainittujen kehitystavoitteiden saavuttamiseksi.⁶

2.2.1 Challenge Fund -rahastot

B4D-ohjelman keskeisin elementti ovat Challenge Fund -rahastot, joiden kehittämisessä on otettu mallia muissa maissa, kuten Britanniassa ja Kanadassa, aiemmin perustetuista rahastoista. Ruotsi rahoittaa tällä hetkellä kuutta rahastoa yksin tai muiden avunantajamaiden kanssa. Lisäksi rahastoissa on erillisiä rahoitusikkunoita, jotka on suunnattu tietyille maantieteelliselle alueelle tai toimialalle. Rahastojen myöntämä tuki on pääosin lahja-apua, jonka hakuehdot ja myöntökriteerit vaihtelevat rahastoittain. Paria poikkeusta lukuun ottamatta rahastoista voivat hakea kaikkien maiden yritykset. Huomattava osa tuen hakijoista on kehitysmaiden yrityksiä. Rahastojen tavoitteena on kannustaa yritysten ohella myös muita

---

² Sidas årsredovisning, Rosendahl&Åkerblom

³ Ruotsin ja Tanskan kruunut on muunnettu tässä raportissa euroiksi oanda.com-palvelun interbank-valuuttakurssien mukaan 17.2.2014

⁴ Sidas årsredovisning

⁵ Sida/Rosendahl&Åkerblom

⁶ Sida/Rosendahl&Åkerblom

toimijoita, esimerkiksi yliopistoja ja tutkimuslaitoksia, etsimään yhteistyössä ratkaisuja kehitysongelmiin.⁷

Merkittävin Sidan omista rahastoista on vuonna 2011 perustettu Innovations Against Poverty (IAP). Se tukee kannattavaa ja innovatiivista liiketoimintaa, jolla ratkotaan maailman väestöpyramidin pohjalla (Bottom of the Pyramid) olevien köyhien ongelmia.

Kaksi kertaa vuodessa järjestettävillä hakukierroksilla yksi hanke voi saada enimmillään 200.000 euron avustuksen (korkeintaan 50 prosenttia hankkeen kuluista). Avustusta voi saada esimerkiksi liiketoiminnan kehittämiseen liittyviin selvityksiin, sekä liiketoiminnan palkkakuluihin ja henkilöstön koulutukseen. Maa-alueiden, kiinteistöjen tai kiinteän omaisuuden hankintakulut tai rakentamiskustannukset eivät ole sen sijaan ole tukikelpoisia kuluja.

Hakemusten kehitysvaikutuksia sekä kaupallisia menestymismahdollisuuksia arvioidaan seuraavilla kriteereillä:

- Liiketoiminnalla on oltava mahdollisuus toimia kaupallisesti kannattavasti.
- Liiketoimintaa on mahdollista skaalata eli kasvattaa merkittävästi.
- Hankkeesta vastaa yritys tai muu voittoa tavoitteleva organisaatio.
- Köyhät ihmiset hyötyvät (esimerkiksi lisätulojen, uusien tuotteiden, elinympäristön kohe-
nemisen tai tasa-arvon paranemisen kautta).
- Hankkeella ei ole kielteisiä vaikutuksia ympäristölle, paikallisille yhteisöille tai markkinoi-
den toimivuudelle.
- Kustannusten jako on selkeä (yritys kattaa vähintään 50 prosenttia kuluista, eikä omavas-
tuuosuus saa sisältää julkista rahoitusta).
- Hanke on innovatiivinen eli se tuo markkinoille kokonaan uudenlaisia tuotteita, palveluja,
tuotantomuotoja, toimitustapoja tai liiketoimintamalleja.
- Hanke ei toteutuisi suunnitellussa mittakaavassa ilman Sidan rahoitusta.

IAP-rahaston alkupääoma vuosille 2011–13 oli 51 miljoonaa kruunua (n. 5,8 miljoonaa €). Lähi-itään ja Pohjois-Afrikkaan suuntautuvia hankkeita varten IAP:ssa on erillinen rahas-
tonsa.⁸ Vuonna 2012 IAP:sta haettiin tukea 459 hankkeeseen, joista 19 sai rahoitusta.⁹ Suurin
osa hakemuksista tulee kehitysmaiden yrityksiltä. Paljon työtä vaativa hakemusten käsittely
on ulkoistettu kilpailutuksen kautta konsortiolle, jota vetää tilintarkastusyhteisö
PricewaterhouseCoopers.¹⁰

IAP-rahastosta on muun muassa rahoitettu hankkeita, jossa on kehitetty ja tuotu markkinoille
uudentyyppisiä akkulatureita, maaseudun uusiutuvia energiamuotoja ja maanviljelijöille
suunnattuja neuvontapalveluja. Yksi tukea saaneista yrityksistä on kenialais-yhdysvaltalainen
Sanergy, joka asentaa ja vuokraa käymälöitä Nairobien slummialueilla. Käymälöiden ylläpi-
dosta ja jätteiden toimittamisesta hyötykäyttöön vastaavat paikalliset yrittäjät. Bisnesmalli
perustuu asukkailta perittyihin käyttäjämaksuihin.¹¹

Sida on perustanut myös Demo Environment -rahaston, josta rahoitetaan niin sanottua puh-
dasta teknologiaa edistäviä hankkeita seitsemässä Ruotsin kehitysyhteistyön kohdemaassa
(Botswana, Etelä-Afrikka, Indonesia, Intia, Kiina, Namibia ja Vietnam), joissa kahdenväliset

---

⁷ Sida/Rosendahl&Åkerblom

⁸ Challenge Funds, Guidelines

⁹ Sidas årsredovisning

¹⁰ Challenge Funds, Guidelines

¹¹ Sidas årsredovisning

kehitysyhteistyöhankkeet päättyivät vuoden 2013 lopussa. Muista B4D-instrumenteista poiketen tästä rahastosta voivat hakea lahja-apua vain ruotsalaiset pk-yritykset. Rahaston koko vuosina 2012–13 on 48 miljoonaa kruunua (n. 5,4 miljoonaa €) ja sen käytännön hallinnoinnista vastaa elinkeinoministeriön alainen Tillväxtverket, joka on yrittäjyyttä ja aluekehitystä tukeva virasto Ruotsissa.¹²

Omien rahastojen ohella Ruotsi rahoittaa rahastoja, joissa on mukana muitakin avunantajia. Esimerkiksi vuonna 2008 perustetun Africa Enterprise Challenge Fundin (AECF) muita tukijoita ovat Britannian, Tanskan, Hollannin ja Australian hallitukset sekä YK:n maatalouden kehittämisrahasto Ifad. Rahasto myöntää lahja-apua ja luottoja (250.000–1,5 miljoonaa Yhdysvaltain dollaria) muun muassa maatalouden, rahoituspalvelujen ja uusiutuvan energian hankkeisiin. Rahaston sisällä on useita maa- ja toimialakohtaisia rahoitusikkunoita, jotka on suunnattu esimerkiksi Etelä-Sudanin tai Tansanian maatalouteen keskittyviin yksityisen sektorin hankkeisiin.¹³

Muiden avunantajien kanssa perustetuista rahastoista lisää luvussa 2.4 Ruotsi kehittelee uusia rahoituskuvioita sivulla 7.

2.2.2 Public-Private Development Partnership

Yksi B4D-ohjelman elementti on Public-Private Development Partnership -kumppanuusohjelma, jonka tavoitteena on kannustaa julkista ja yksityistä sektoria kehittämään uudenlaisia yhteistyömuotoja. Yksi esimerkki tästä on ajoneuvovalmistaja Scanian, YK:n teollisen kehityksen järjestön Unidon ja Irakin viranomaisten yhteinen hanke, jossa koulutetaan automekaanikkoja kurdien itsehallintoalueella Pohjois-Irakissa. Sidan tuki yhteishankkeessa on kanavoitu Unidolle.¹⁴

Toinen esimerkki kumppanuusohjelman osittain rahoittamasta hankkeesta on ruotsalaislähtöisen Tetra Pakin ja YK:n elintarvikeohjelma WFP:n ohjelma koululaisten maidon saannin parantamiseksi Sambiassa. Paikallinen meijeri pakkaa maidon Tetra Pakin pakkauksiin, jotka WFP toimittaa kouluihin. Jakelun piirissä olevissa kouluissa oppilaiden määrä on kasvanut 25 prosenttia ja poissaolojen määrä on vähentynyt merkittävästi.¹⁵

2.2.3 Drivers of Change -ohjelma

B4D-ohjelman Drivers of Change -osan kautta tuetaan organisaatioita, jotka edistävät kehitystä jollakin tietyllä talouden tai liike-elämän alueella. Vastuullisen yritystoiminnan kehittäminen, markkinarakenteiden muuttaminen sekä kansalaisyhteiskunnan ja liike-elämän vuoropuhelun parantaminen ovat esimerkkejä alueista, joihin lahja-apua voidaan myöntää.¹⁶

Sida on rahoittanut esimerkiksi WWF:n Market Transformation Initiative MTI -aloitetta. Sen tavoitteena on vaikuttaa kansainvälisen kaupan rakenteisiin ja tuotannollisiin investointeihin niin, että ne tukisivat mahdollisimman hyvin kestävän kehityksen periaatteita

---

¹² Challenge Funds, Guidelines

¹³ Challenge Funds, Guidelines

¹⁴ Sidas årsredovisning, Sida/Rosendahl&Åkerblom

¹⁵ Sidas årsredovisning

¹⁶ Sida's Business for Development Program Update, Sida 1/2012

esimerkiksi puuvilla, puu- ja paperituotteiden ja palmuöljyn tuotannossa ja kaupassa. MTI tekee yhteistyötä Ikean ja Hennes&Mauritzin kaltaisten suurten ruotsalaisyritysten kanssa.¹⁷

Drivers of Change -ohjelmasta rahoitetaan myös Swedwatch-järjestöä, joka Finnwatchin tavoin seuraa yritysten toiminnan vaikutuksia kehitysmaissa. Sidan rahoitus vuonna 2012 oli Swedwatchille 5,1 miljoonaa kruunua (n. 570 000 euroa).¹⁸

Uusien taloudellisten suhteiden syntymistä Ruotsin ja kehitysmaiden välillä tuettiin 2009–2013 myös Partner Driven Cooperation -ohjelmasta. Yksityisten yritysten ohella lahja-apua etelä-pohjois-yhteistyöhön pystyivät hakemaan myös viranomaiset, ammattiyhdistysliike, kansalaisjärjestöt ja tiedeyhteisöt.

2.3 Sidan laina- ja takausinstrumentit

Ruotsi myönsi aiemmin kehitysmaihin korkotukiluottoja, joiden korkokulut maksettiin kehitysyhteistyövaroista. Ruotsi päätti ajaa alas instrumentin, ja tilalle tulivat vuonna 2009 laina- ja takausinstrumentit, joiden käyttöä on viime vuosina lisätty huomattavasti. Vuonna 2012 niihin käytettiin 154 miljoonaa kruunua (n. 17 miljoonaa €), mikä oli yksi prosentti koko kehitysyhteistyöstä.

Tällä hetkellä Sidalla on käytössään kolme instrumenttia:

Kehityslainat. Instrumentin nimestä huolimatta Sida ei lainaa rahaa vaan myöntää lahja-apua kehitysmaiden taloudellista kehitystä edistäviin julkisen sektorin hankkeisiin, joihin ei muuten saataisi rahoitusta markkinoilta. Sidan lahja-avun osuus voi olla 35–80 prosenttia kokonaisrahoituksesta. Loppuosa katetaan paikallisen pankin tai kansainvälisen rahoituslaitoksen myöntämällä luotolla.¹⁹

Takausjärjestelyt. Sida voi antaa takauksen yritysten kaupallisille lainoille, mikäli yritykset toimivat Ruotsin kehitysyhteistyön kumppanimaassa ja hankkeella on selkeät kehitysvaikutukset. Viime vuosina takauksia on myönnetty etenkin vesihuollossa, maataloudessa, terveydenhoidossa toimiville kehitysmaiden yrityksille muun muassa Keniassa, Ugandassa ja Mosambikissa.

Vuoden 2013 lopussa Sida oli antanut takauksia 22 kappaletta, joiden kokonaismäärä oli 1,3 miljardia kruunua. Takausinstrumentista syntyy Ruotsille kuluja vain jos lainansaaja ei suoriudu velvoitteistaan ja takaaja joutuu maksomieheksi. Takausten laukeamisen varalle Ruotsi kerää takauksen saaneilta yrityksiltä preemiota (palkkion), joka talletetaan erilliselle pankkitilille. Premion suuruus määräytyy hankkeen luottoriskin mukaan. Tämän arvioinnissa Sidan asiantuntija-apuna on Exportkreditnämnden EKN, joka on valtiollinen vientiluottojen takuulaitos. Muuten sekä EKN:n että vientiluottoja myöntävän Svenska Export Kreditin toiminta keskittyy ruotsalaisyritysten viennin edistämiseen, eikä niiden rahoitusta tilastoida kehitysyhteistyöksi.²⁰

---

¹⁷ Sidans årsredovisning

¹⁸ Sida's Business for Development Program, Update 2012

¹⁹ Sida/Esseen

²⁰ Sida, Jan Esseen

Ympäristölainat. Kehityslaina- ja takausinstrumentin lisäksi Sida myöntää myös niin sanottuja ympäristölainoja, jotka on suunnattu kestävästä kehityksestä – esimerkiksi energiatehokkuutta, uusiutuvan energian käyttöä, jätehuoltoa ja ympäristöä säästäviä liikennemuotoja edistäviin hankkeisiin. Vuonna 2013 tähän oli budjetoitu noin 250 miljoonaa kruunua (n. 28 miljoonaa €).²¹

2.4 Sida kehittää uusia rahoituskuvioita

Uusien rahoitusinstrumenttien kehittämisessä Ruotsi tekee enenevässä määrin yhteistyötä muiden avunantajien kanssa. Etenkin Yhdysvaltain kehitysapuvirasto USAID on ollut mukana useassa yhteishankkeessa. Yhteistyö USAIDin kanssa oli esimerkiksi merkittävä syy siihen, että Sidan myöntämien lainatakausten määrä moninkertaistui vuonna 2012 etenkin Ugandassa, Keniassa ja Sambiassa tehtyihin investointeihin.²²

Lisäksi Sida ja USAID ovat perustaneet yhdessä rahastoja, jotka ovat avoimia muillekin avunantajille. Challenge Fund -ohjelman puitteissa Ruotsilla ja Yhdysvalloilla on kolme rahastoa. Niiden koko helmikuussa 2014 oli 86 Yhdysvaltain dollaria, josta Ruotsin osuus oli 49 miljoonaa dollaria. Yksi rahastoista on vuonna 2012 perustettu Grand Challenge Powering Agriculture -rahasto, joka rahoittaa maatalouteen innovatiivisia ja kestäviä ratkaisuja kehittäviä yrityksiä. Kohteisiin kuuluvat esimerkiksi aurinkoenergialla toimivat vesipumput. Joulukuussa 2013 Sida julkisti USAIDin kanssa tehdyn kumppanuussopimuksen, jonka on tarkoitus löytää tieteellisiin keksintöihin ja innovaatioihin perustuvia ratkaisuja kehitysongelmien ratkaisemiseksi. Tätä varten perustetaan rahasto, johon aiotaan seuraavan neljän vuoden aikana kerätä noin 2,6 miljardia kruunua (n. 300 miljoonaa €). Suuri osa pääomista on tarkoitus kerätä yksityisiltä sijoittajilta.

Sida luo aktiivisesti suhteita nyt myös yksityisten lahjoittajien ja säätiöiden suuntaan, kun vielä muutama vuosi sitten yhteistyöhön varakkaiden hyväntekijöiden kanssa suhtauduttiin varauksella. Päänavaajana on vuonna 2013 perustettu Advanced Market Commitment -ohjelma, jonka muihin taustavoimiin kuuluu muun muassa Bill ja Melinda Gatesin säätiö. Ohjelma myöntää muun muassa terveysalan tuotteille markkinataukauksia, joiden avulla yritykset pystyvät tuomaan myyntiin tuotteitaan tavanomaista huokeammalla hinnalla. Vuonna 2013 markkinataukaus myönnettiin Bayern Health Caren 27 miljoonalle ihonalaiselle ehkäisyauvalle, joiden hinnan yritys sitoutui pudottamaan 18 dollarista 8,50 dollariin yli 50 maassa.²³

Sen sijaan pohjoismainen yhteistyö on ollut Sidan mukaan vaatimatonta uusien yritysinstrumenttien kehittämisessä. Tanska ja Norja ovat Ruotsin tavoin rahoittajia Afrikkaan sijoittavassa AECF-rahastossa, mutta Suomella ja Ruotsilla ei ole Sidan mukaan meneillään yhteisiä viritelmiä.²⁴ Tällä hetkellä Pohjoismailla on yhteinen yritysinstrumentti Norsad Finance Limited, joka on eteläisen Afrikan alueella toimiva afrikkalais-pohjoismainen kehitysrahoitusyhtiö. Se tarjoaa kasvuyrityksille pitkäaikaista rahoitusta suoraan ja muiden rahoituslaitosten kautta. Vuonna 2012 neljä pohjoismaista kehitysrahoittajaa – Finnfund, Tanskan IFU, Norjan Norfund ja Ruotsin Swedfund – sijoittivat 34 miljoonaa Yhdysvaltain

---

²¹ sida.se

²² Sida/Esseen

²³ Svenska Dagbladet

²⁴ Sida/Rosendahl&Åkerblom

dollaria Norsad Financeen. Pääomasijoituksen myötä kehitysrahoitusyhtiön osakepääoma nousee runsaaseen sataan miljoonaan dollariin.

Pohjoismailla on myös yhteinen Pohjoismainen kehitysrahasto (NDF), joka rahoittaa innovatiivisia ilmastohankkeita Pohjoismaiden ja matalan tulotason välillä.

2.5 Swedfund ja Swedpartnership: Tukea ruotsalaisille yrityksille

2.5.1. Swedfund sai pääomankorotuksen

Ruotsin valtion kehitysrahoituslaitos Swedfund tarjoaa Finnfundin tavoin yrityksille oman pääoman ehtoista riskirahoitusta, pitkäaikaisia investointilainoja ja kehitysmaainvestointeihin liittyvää neuvontaa. Swedfundin osuus on tyypillisesti kolmasosa kokonaisinvestoinnista. Sijoituksen suuruus on yleensä 20–100 miljoonaa kruunua (n. 2–11 miljoonaa €). Vuoden 2012 lopulla Swedfundilla oli 91 sijoitusta 33 maassa, ja sijoitussalkun kirjanpitoarvo oli 2,7 miljardia miljoonaa kruunua (n. 306 miljoonaa €). Ruotsin valtiopäivien päätöksen mukaan Swedfundin pääomaa nostetaan vuosina 2012–14 vähintään 1,2 miljardilla kruunulla (n. 136 miljoonaa €).²⁵

Vertailun vuoksi Finnfundin sijoitussalkun koko oli vuoden 2012 lopussa 274 miljoonaa euroa. Hankkeita sillä oli 143 kappaletta 30 maassa.

2.5.2. Swedpartnership keskittyy pk-yrityksiin

Swedfund hallinnoi myös Swedpartnership-ohjelmaa, jonka kautta pienet ja keskisuuret yritykset voivat hakea tukea liiketoiminnan käynnistämiseen köyhissä ja keskituloisissa kehitysmaissa. Toisin kuin Sidan business-ohjelmat, Swedpartnership rahoittaa vain ruotsalaisia yrityksiä. Tuen edellytyksenä on, että ruotsalaisyrityksellä on kehitysmaassa kumppanina yksityinen yritys ja yhteishankkeella on edellytykset pitkän aikavälin kannattavaan liiketoimintaan.

Swedpartnership edellyttää, että yrityksellä on 5–249 työntekijää. Lisäksi yrityksen liikevaihto saa olla enintään 50 miljoonaa euroa tai taseen loppusumma voi olla korkeintaan 43 miljoonaa euroa. Swedpartnershipin tuki on aluksi lainamuotoinen. Se muutetaan kuitenkin lahja-avuksi, mikäli yrityksen hanke etenee suunnitellulla tavalla. Maksimituki yhdelle hankkeelle on 200.000 euroa tai 40 prosenttia hankkeen kokonaiskustannuksista.

Tuki on tarkoitettu esimerkiksi työntekijöiden kouluttamiseen kehitysmaissa tai tuotannon vaatimien laitteiden hankintaan. Sen sijaan kiinteän omaisuuden hankintaan tai markkinaselvityksiin rahoitusta ei myönnetä.²⁶ Finnpartnershipin kriteerit poikkeavat jonkin verran tästä. Suomessa tukea ei voi saada laitehankintoihin, mutta liiketoimintaa pohjustaviin esiselvityksiin rahoitusta on mahdollista saada toisin kuin Ruotsissa.

Vuonna 2009 perustetun Swedpartnership-ohjelman budjetissa ei ole tapahtunut suuria muutoksia vuosien aikana. Vuonna 2013 Swedpartnership myönsi yhteensä 30,7 miljoonan kruunun tuet (n. 3,5 miljoonaa €). Vertailun vuoksi Finnpartnershipin tuki yrityksille oli viime vuonna suunnilleen samansuuruinen (3,6 miljoonaa €). Hakemuksia Swedpartnership

²⁵ swedfund.se

²⁶ swedpartnership.fi, Swedpartnership/Ahl

vastaanotti 30, joista 26 sai tukea. Kaksi hakemusta hylättiin ja kahden kohdalla selvitykset ovat vielä kesken. (Finnpartnership tuki viime vuonna 96:a hanketta.) Kesäkuusta lähtien Swedpartnership ei enää pystynyt ottamaan uusia hakemuksia vastaan, sillä koko sen käytettävissä oleva budjetti oli jo sidottu hyväksytyihin hankkeisiin. Tukea saaneet yritykset ovat perustaneet kehitysmaihin tuotannollista toimintaa, mutta joukossa on myös palvelualalla toimivia ja ulkomaankauppaa harjoittavia yrityksiä. Suurin osa tukea saaneista yrityksistä on perustanut liiketoimintaa Aasiaan, ennen muuta Kiinaan ja Intiaan.²⁷

2.6 Keskustelua tukimuotojen toimivuudesta

Yritystukiohjelmien uudistus ei ole toistaiseksi herättänyt Ruotsissa vilkasta keskustelua. Osaltaan syynä lienee se, että instrumenttien toimivuudesta ei ole tehty vielä kattavia evaluaatioita. Sidan mukaan niitä on kuitenkin luvassa tulevana vuosina, kun ohjelmat on saatu kunnolla käyntiin. Sidan mielestä uudet ohjelmat antavat hyvät edellytykset saada aikaan tuloksia yhdessä liike-elämän kanssa. Yhteistyömuodot ovat kuitenkin vielä niin uusia, ettei niiden kustannustehokkuudesta voi vielä tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä.²⁸

Liike-elämän kokemusten saaminen olisi edellyttänyt yhteydenottoja Sidan kanssa yhteistyötä tekeviin yrityksiin (mikä tämän selvityksen puitteissa ei valitettavasti ollut mahdollista), sillä Ruotsin elinkeinoelämän järjestöjen rooli kehitysmaliiketoiminnan kehittämisessä on marginaalinen. Ruotsin suurimmat elinkeinoelämän järjestöt Svenskt Näringsliv (vastaa Suomen EK:ta) ja Företagarna (Suomen Yrittäjien sisarorganisaatio) eivät ole osallistuneet yritystukia koskevaan keskusteluun. Molemmat keskittyvät jäsenkuntansa asioiden ajamiseen ja mielipidevaikuttamiseen muissa asioissa. .

Ruotsalaisten Myöskään yritysten vientiä ja ulkomaisia investointeja Ruotsiin edistävä Business Sweden (entinen Exportrådet), joka on Ruotsin valtion (vastuuministeriö ulkoministeriö) ja elinkeinoelämän (Sveriges Allmänna Utrikeshandelsförening) yhteinen organisaatio. Business Sweden ei neuvo yrityksiä kehitysyhteistyön yritystukiin liittyvissä asioissa, vaan se ohjaa yrityksiä ottamaan suoraan yhteyttä Sidaan tai Swedfundiin.²⁹ Business Swedenin vienninedistämistyö on kuitenkin viime vuosina painottunut entistä enemmän kehitysmaihin.

Nykyisen hallituksen linjauksen mukaan Ruotsin vienninedistäminen kohdistetaan 20 painopistemarkkinalle. Kehitysmaita mukana ovat Kiinan, Intian ja Brasilian kaltaiset talousjättiläiset sekä joukko keskisuuria kehittyviä talouksia. Afrikan maista listalla ovat Angola, Etelä-Afrikka ja Nigeria. Business Sweden tarjoaa yrityksille maksullisia konsulttipalveluja. Toinen keskeinen toimintamuoto ovat vienninedistämismatkat, joiden vetäjänä on usein hallituksen ministeri.³⁰

Yksi liike-elämän edustajien huolenaihe on, miten yritykset saavat tietoa tarjolla olevista yritysinstrumenteista. Toinen haaste on eri instrumenttien toisistaan poikkeavat kriteerit. Esimerkiksi tuen maksimimäärät vaihtelevat. Lahja-avun määrä on yleensä enimmillään 50 prosenttia kokonaiskustannuksista, kun se joissakin rahastoissa voi olla jopa 80 prosenttia. Myös tuettavien kulujen kriteereissä on vaihtelua.³¹

²⁷ swedpartnership.fi, Swedpartnership/Ahl

²⁸ Sidas årsredovisning, SIDA/Rosendahl&Åkerblom

²⁹ Business Sweden/Schartau

³⁰ Dagens Nyheter

³¹ Exporttjänsteföretagen/Vidström,

Sidassa myönnetään, että yritysohjelmien markkinoinnissa on parannettavaa. Nettisivuilta löytyvien perustietojen lisäksi tieto leviää muun muassa erilaisten seminaarien kautta. Ruotsin edustustot kehitysmaissa ovat tärkeitä viestinviejiä. Tämä on kuitenkin kiinni siitä, kuinka tärkeäksi henkilöstö kokee näiden asioiden edistämisen. Tilanteen parantamiseksi Sida palkkasi vuonna 2012 Ruotsin edustustoihin 15 avustajaa, joiden tehtävänä on pitää yhteyttä liike-elämään kehitysyhteistyön kumppanimaissa.³²

Sidan mukaan kokemukset laina- ja takausinstrumenttien käytöstä ovat myönteiset. Ne hajauttavat riskiä ja tuovat kehitystä tukeviin hankkeisiin yksityistä pääomaa. Kehitysvaikutukset voivat näin kohota moninkertaiseksi perinteiseen kehitysyhteistyöhön verrattuna. Sidan mielestä instrumenttien varjopuoli on niiden vaatima suuri työmäärä. Perinteiseen lahja-apuun verrattuna ne edellyttävät neuvotteluja useiden tahojen kanssa, muun muassa muiden rahoittajien suuntaan.³³

Ruotsalaisista kansalaisjärjestöistä yritysinstrumentteihin näyttää paneutuneen parhaiten evankelis-luterilainen kirkko, jonka kansainväliset toiminnot (Diakoni och Svenska Kyrkans internationella arbete) julkaisi vuonna 2011 arvion yritysten kautta kanavoitavasta kehitysyhteistyöstä. Kirkko kannattaa kehitysmaiden yksityisen sektorin kehittämistä julkisin varoin, mutta yritysinstrumentit saivat kritiikkiä etenkin kolmessa asiassa. Pitkälti samoihin asioihin aiotaan kiinnittää huomiota myös vuoden 2014 toukokuussa julkaistavassa seurantaraportissa. Raporttia kokoavan Martin Vogelien mielestä ensinnäkin yritysinstrumenttien kehitysvaikutuksia on edelleen vaikeaa mitata, ja niiden vaikutukset esimerkiksi köyhyyden vähentämisessä jäivät hämäräksi. Toiseksi instrumenttien läpinäkyvyydessä on puutteita, koska yrityksiä eivät koske samat avoimuuden säännöt kuin julkista sektoria. Vogelien mukaan keskusteluyhteys esimerkiksi Swedfundin kanssa on muuttunut aiempaa läpinäkyvämmäksi. Vastaavaa avointa keskustelua hän toivoo myös Sidan suuntaan. Kolmas kritiikin kohde on, että vakuutteluista huolimatta Ruotsin kehitysyhteistyö ei ole edelleenkaan täysin sitomaton.³⁴

3. Myös Tanska on uudistanut yritysinstrumentteja

3.1 Painopisteeksi Green Growth

Tanskan kehitysyhteistyön hallinnoista vastaa ulkoministeriön alainen Danida-nimen alla. Markkinoihin ja kestäväan kehitykseen perustuva talouskasvu (tanskalaiset käyttävät tästä termiä Green Growth) ja työpaikkojen luominen kuuluvat sen keskeisiin tavoitteisiin. Nykyinen työ pohjautuu vuosille 2011–2015 ulottuvaan Growth and Employment -strategiaan. Sen mukaan kehitysmaiden yksityisen sektorin kehittämiseen, liiketoimintaympäristön parantamiseen ja kaupan edistämiseen on kiinnitetty liian vähän huomiota, mutta strategia nostaa teemat entistä keskeisempään asemaan kehitysyhteistyössä. Danidan talouskasvua ja työllisyyttä tukevien toimien rahoitus aiotaan kaksinkertaistaa muutaman vuoden kuluessa. Yksi osa strategiaa ovat yrityksille suunnatut tuki-instrumentit, joita on uudistettu ja kehitetty kokonaan uusia ohjelmia.³⁵

³² Sidas årsredovisning, SIDA/Rosendahl&Åkerblom, Esseen

³³ Sidas årsredovisning, SIDA/Rosendahl&Åkerblom, Esseen

³⁴ Svenska Kyrkan/Martin Vogel

³⁵ Danida/Growth and Employment 2011–2015

Tanska on ollut kehitysyhteistyössä edelläkävijä yksityisen sektorin tuki-instrumenttien kehittämisessä. Yritysten hankkeisiin suuntautuvat Private Sector Programme ja sekaluotto-ohjelma käynnistettiin 1990-luvun alussa. Viime vuosina keskeisimmät uudistukset ovat olleet sekaluotto-ohjelman muuttaminen Danida Business Finance -ohjelmaksi sekä B2B- ja Innovative Partnerships for Development (IPD) -kumppanuusohjelmien yhdistäminen Danida Business Partnerships -ohjelmaksi. Yhdistämisellä haluttiin selkeyttää hallintoa ja antaa aiempaa enemmän joustavuutta tulevien toimintojen ja kumppanuuksien kehittämiseen. Uudistuksilla on myös kavennettu tuen toimialakohtaista ja maantieteellistä jakautumista. Yritystuki halutaan jatkossa suunnata ennen muuta "vihreää kasvua" tukeviin hankkeisiin. Maantieteellisesti tuki keskitetään kehitysyhteistyön kumppanimaihin ja pääsääntöisesti maihin, joissa Tanskalla on oma edustusto. Tämän on tarkoitus helpottaa tukihakemusten arviointia ja tuettujen hankkeiden valvontaa.³⁶

Danidan mukaan yritys-instrumenttien perusta ovat kehitysmaiden omat tarpeet ja kansalliset painotukset. Ruotsin tavoin Tanska tukee yksityisellä sektorilla vain sellaisen liiketoiminnan kehittämistä, joka ei toteutuisin ilman julkista tukea. Tuettavien yritysten odotetaan myös toimivan vastuullisesti ympäristöasioissa ja sosiaalisissa kysymyksissä ja noudattavan YK:n tätä koskevaa Global Compact -aloitetta.

Yritys-instrumenttien perustana oleva Green Growth tarkoittaa Danidan määritelmän mukaan paljon muutakin kuin vain ympäristöystävällisen teknologian käytön lisäämistä kehitysmaissa. Se kattaa myös esimerkiksi vastuullisen tuotantoketjun. Keskeisenä tavoitteena on myös kehittää tuotantoon sellaisia arvoketjuja, joiden tuottamasta lisäarvosta mahdollisimman suuri osa jää kehitysmaahan. Tuki-instrumenttien kriteereissä korostetaan kehitysmaiden oman osaamisen kasvattamista.

Paikallisiin oloihin sopiva asiantuntija-apu ja koulutus ovat keskeisiä asioita osaamisen ja teknologian siirrossa tanskalaiselta yritykseltä paikalliselle kumppanille. Lisäksi Danida tukee yritysten kehittävän osallistavien liiketoimintamalleja, jossa köyhät ihmiset ovat mukana työntekijöinä, tuottajina ja tavarantoimittajina tuotantoketjun eri osissa sekä myös asiakkaina ja kuluttajina.³⁷

Viime vuosina Danida ja vienninedistämiseen keskittyvät valtiolliset organisaatiot ovat tiivistäneet yhteistyötään. GoGlobal-ohjelmassa ovat Danidan ohella mukana ulkoministeriön alainen vienninedistämisorganisaatio Eksportrådet, valtiollinen kehitysrahoitusyhtiö IFU ja valtion omistama vientiluottoyhtiö EKF. Yhteistyön keskeisenä tavoitteena on, että kehitysmaiden markkinoista kiinnostuneet tanskalaiset yritykset löytäisivät tarjolla olevat rahoitus- ja neuvontamuodot entistä paremmin. Kokonaisuus sisältää kehitysyhteistyöstä rahoitettavat yritys-instrumentit (Danidan yritys-ohjelmat ja kehitysrahoituslaitos IFUn rahoitus) sekä kehitysyhteistyöhön sisältymättömät palvelut (kuten vientiluotot ja Eksportrådetin maksuton neuvontapalvelu yrityksille). Afrikka on yksi Tanskan vientiponnistelujen painopistealueita. Lokakuussa 2013 maan hallitus julkisti Opportunity Africa -aloitteen, jonka tavoitteena on ulkopoliittisen vaikuttamisen, kehitysyhteistyön ja kaupan avulla edistää kestävästä talouskasvusta, työpaikkojen luomisesta ja yrittäjyyttä Afrikassa.³⁸

---

³⁶ Danida/Growth and Employment 2011–2015

³⁷ Danida/Growth and Employment 2011–2015

³⁸ Tanskan ulkoministeriö

3.2. Yritysinstrumentteja tanskalaisyrityksille

3.2.1 Danida Business Finance

Viime vuosikymmenen vaihteessa Danidan sekaluotto-ohjelma muuttui Danida Business Finance -ohjelmaksi. Se on suunnattu sellaisiin kehitysmaiden taloudellista kehitystä edistäviin julkisiin hankkeisiin, joihin ei muuten saataisi rahoitusta markkinoilta. Danida Business Financen kautta kehitysmaat voivat hakea pitkäaikaisia korottomia tai hyvin matalakorkoisia korkotukiluottoja julkisen sektorin toimijoiden hankkeisiin. Luottoon liittyvä tukielementti maksetaan kehitysyhteistyövaroista. Luoton saamisen ehtona on, että hankkeessa on mukana tanskalainen yritys esimerkiksi urakoitsijana tai investoinnin keskeisenä laitetoimittajana. Hankkeiden suure koon vuoksi Danida Business Finance -ohjelmaan pääsevät mukaan käytännössä vain suuret tanskalaiset yritykset. Pieniä ja keskisuuria yrityksiä on ollut mukana alihankkijoina. Rahoituksen ehtona on, että hankkeessa noudatetaan kansainvälisen yritys vastuun periaatteita, jotka on kirjattu YK:n Global Compact -aloitteeseen sekä YK:n työjärjestön ILO:n Ihmisarvoisen työn ohjelmaan (Decent Work Agenda).³⁹

Danida Business Financen luottokanta on tällä hetkellä noin kuusi miljardia Tanskan kruunua (runsas 800 miljoonaa euroa). Hankkeiden pääpaino on suurissa investoinneissa, jotka parantavat yhteiskunnalle tärkeää infrastruktuuria erityisesti Afrikassa. Tällaisia toimialoja ovat muun muassa liikenne, energiantuotanto sekä vesi- ja jätehuolto. Tukipäätöksissä suositetaan erityisesti puhtaan teknologian edistämistä. Toimialoista eniten hankkeita on tuettu vesi- ja sanitaatioissa (22 prosenttia hankkeista), energiasektorilla (20 prosenttia), tienrakennuksessa ja liikenteessä (15 prosenttia) sekä uusiutuvan energian kehittämisessä (15 prosenttia).⁴⁰

Yksi suurimmista muutoksista on ollut ohjelman maantieteellinen ja toimialakohtainen kaventaminen. Aiemmin valtaosa hankkeista oli keskituloisissa kehitysmaissa. Erityisen suosittuja olivat Kiina ja Vietnam. Viime vuosina painopiste on siirtynyt entistä enemmän Afrikkaan. Vuonna 2011 tehdyn uudistuksen jälkeen tukea voi hakea ainoastaan Tanskan kehitysyhteistyön ensisijaisiin kumppanimaihin. Afrikassa eniten hankkeita on ollut Ghassassa, Tansaniassa ja Mosambikissa. Aasiassa Bangladesh, Nepal ja Vietnam ovat maita, jotka ovat tuen piirissä. Tuen hakija on usein jonkin toimialan ministeriö – esimerkiksi tiehankkeissa liikenneministeriö – tai paikallishallinto esimerkiksi suuressa kaupungissa. Suuri osa yhteydenotoista tapahtuu kumppanimaisissa Tanskan edustustojen kautta. Aloite hankkeesta voi lähteä myös tanskalaiselta yritykseltä, mutta tuen hakijan on oltava aina kehitysmaan viranomainen.⁴¹

Danida Business Financen määrärahat ovat olleet vuositasolla noin 350 miljoonaa kruunua (n. 40 miljoonaa €). Tänä vuonna toimintaan varattuja määrärahoja on kuitenkin vähennetty 300 miljoonaan kruunuun (34 miljoonaa €). Danidan mukaan painopisteenä on nyt etsiä keinoja, joilla käytetyt varat saataisiin mahdollisimman tehokkaaseen käyttöön ohjelmalle asetettujen tavoitteiden (Green Growth) saavuttamiseksi. Määrärahojen vähentäminen johtunee myös siitä, että viimeksi kuluneen kolmen vuoden aikana Danida on saanut aiempaa vähemmän tukihakemuksia. Danida arvelee tämän johtuvan tuen kohdentumisesta entistä harvempiin maihin ja keskittymiseen Green Growth -teemaan.⁴²

³⁹ Danida/Bidstrup Hansen, Danida/Growth and Employment 2011–2015

⁴⁰ um.dk/en/danida

⁴¹ Danida/Bidstrup Hansen

⁴² Danida/Bidstrup Hansen

Danidan mukaan vie aikansa ennen kuin kehitysmaissa ja yrityksissä hahmotetaan ohjelman uudet painopisteet. Se on joutunut muun muassa oikomaan väärinkäsityksiä, joiden mukaan Green Growth tarkoittaisi yksin uusiutuvaan energiaan keskittyviä hankkeita. Danidan tun- tuma on, että hiljaiselo olisi nyt päättymässä ja uusia hakemuksia alkaisi jälleen tulla. Viime vuosina uusia tukipäätöksiä on tehty harvakseltaan myös siksi, että aiemmilta vuosilta kerääntynyt hankesuman purkaminen vie aikansa. Viime vuonna hyväksyttiin ainoastaan yksi hakemus.⁴³

3.2.2 Danida Business Partnerships

Danida Business Partnerships perustettiin vuonna 2011, kun B2B- ja Innovative Partnerships for Development (IPD) -kumppanuusohjelmat yhdistyivät. Nimenmuutoksesta huolimatta ohjelman peruseriaate on pysynyt samana. Danida Business Partnerships -ohjelman tavoit- teena on toimia yritysten välisenä linkkinä ja luoda tanskalaisten ja kehitysmaiden yritysten välille kaupallisesti kannattavia kumppanuuksia, jotka edistävät kehitystä ja työllistymistä köyhissä yhteisöissä.⁴⁴

Ohjelman kautta pienet ja keskisuuret yritykset voivat hakea tukea liiketoiminnan käynnistämiseen köyhissä ja keskituloisissa kehitysmaissa. Tukea voi saada esimerkiksi valmisteluvaiheen matkakuluihin ja konsulttiselvityksiin sekä toteutusvaiheessa henkilöstön koulutusmenoihin ja tuotantovälineiden hankintoihin. Tuen kriteerit ovat lähellä Finnpartnershipiä – paitsi että suomalaisessa ohjelmasta tukea ei voi saada tuotantovälinei- den hankintaan. Keskeinen kriteeri lahja-avun saamiselle on, että hankkeessa on mukana aikakin yksi tanskalainen yritys. Yrityksellä on oltava riittävästi taloudellisia resursseja ja osaamista, jotta se pystyy toteuttamaan ja ylläpitämään suunnitellun liiketoiminnan kehitys- maassa. Paikalliselta kumppanilta edellytetään puolestaan vahvaa sidettä paikallisiin yhteisöi- hin ja kykyä luoda niihin työpaikkoja. Myös tässä rahoituksen ehtona on, että hankkeessa noudatetaan YK:n Global Compactin ja ILO:n kansainvälisen yritys vastuun periaatteita.⁴⁵

Hakemuksissa painottuvat Tanskan talouselämän vahvat alat. Ohjelmasta tuetaan muun mu- assa elintarvikejalostukseen, puhtaisiin teknologioihin, energiaan ja vesihuoltoon liittyviä hankkeita. Vuosittain noin 50 hakemusta saa myönteisen päätöksen, ja keskimääräinen tu- kisumma on kaksi miljoonaa kruunua. Viime vuonna Business Development Partnerships tuki yrityksiä noin 110 miljoonalla kruunulla (noin 15 miljoonaa €). Viime vuosina etenkin Bangladesh ja Kenia ovat olleet yritysten suosiossa. Myös liiketoiminnan aloittaminen Bolivi- assa kiinnostaa enenevässä määrin. Danidan arvion mukaan Bangladesh kiinnostaa yrityksiä siksi, että se on monia muita maita helpompi maa harjoittaa liiketoimintaa. Keniaan yrityksiä vetää nouseva talous ja mahdollisuus laajentaa toimintaa muuallekin itäisen Afrikkaan. Edellä mainittujen maiden korostumiseen voivat vaikuttaa Tanskan edustustojen painotukset ja henkilöstön aktiivisuus. Ohjelman hallinnointi ja hakemusten käsittely on hajautettu edustustoihin.⁴⁶

Danidan mukaan kumppanuusohjelman uudistus toi ohjelmaan joustavuutta. Käytännössä tämä näkyy yritysten suuntaan vähentyneenä byrokratiana. Suurin muutos on ollut tuen maksimimäärän pudottaminen 90 prosentista 50 prosenttiin hankkeen kokonaiskustannuk-

⁴³ Danida/Bidstrup Hansen

⁴⁴ um.dk/en/danida, Danida/Nielsen

⁴⁵ Danida/Growth and Employment 2011–2015

⁴⁶ Danida/Nielsen

sista. Maksimituki yhdelle hankkeelle on viisi miljoonaa kruunua (n. 570.000 €). Danidan mukaan kiristyneet ehdot ovat johtaneet hakemusten määrän vähenemiseen. Samalla niiden laatu on kuitenkin selvästi parantunut. Joukosta ovat Danidan mukaan pudonneet hakijat, joiden pääasiallinen motiivi on hakea julkisista tuista helppoa ja nopeaa rahaa. Laadun paraneminen näkyy siinä, että ylivoimainen enemmistö hakemuksista nykyisin hyväksytään.⁴⁷

3.2.3 Business Project Development

Business Project Development on uusi ohjelma, josta tuetaan yritysten liiketoiminnan kehitystyötä kehitysmaissa. Käytännössä kyse on esimerkiksi markkinaselvityksiin ja muuhun hankevalmisteluun liittyvästä lahja-avusta (eli samantyyppisiin kuluihin kuin Finnpartnershipin tuki). Tukimuoto päätettiin perustaa, koska kehittyneisiin markkinoihin verrattuna kehitysmaihin sopivan liiketoimintamallin etsiminen vaatii yritykseltä enemmän kustannuksia ja riskinsietokykyä.⁴⁸

Business Project Development -ohjelmasta voidaan kattaa 75 prosenttia valmistelukustannuksista. Tuen maksimäärä on 750 000 kruunua (n. 85 000 €). Tukea voidaan hakea hankkeisiin sellaisissa kehitysyhteistyön ensisijaisissa kohdemaissa, joissa on Tanskan edustusto ja jossa turvallisuustilanne sallii liiketoiminnan harjoittamisen (tällä hetkellä Bangladesh, Bolivia, Burkina Faso, Egypti, Etiopia, Ghana, Indonesia, Kenia, Mali, Mosambik, Nepal, Tansania ja Uganda). Harkinnan mukaan tukea voidaan myöntää myös kehitysavun muihin kohdemiin. Rahoituksen ehtona on, että suunniteltu liiketoiminta tukee kehitysmaiden paikallisia kehitystarpeita. Erityinen paino on kestävästä talouskasvusta ja yritysten vastuullista toimintaa edistävissä asioissa. Hakijan on oltava tanskalainen yritys, jolla on riittävästi taloudellisia resursseja, osaamista ja kansainvälistä kokemusta aloittaa suunniteltu liiketoiminta.⁴⁹

3.2.4 Muut yritysinstrumentit

Tanska on perustanut muiden avunantajien kanssa muutamia rahastoja, joista rahoitetaan kehitysmaiden yksityisen sektorin hankkeita:

Business Advocacy Challenge Fund (BUSAC). Tämä on vuonna 2004 perustettu rahasto, joka antaa lahja-apua, koulutusta ja asiantuntija-apua Ghanassa toimiville elinkeinoelämän järjestöille, ay-liikkeelle ja talousmedialle. Tuen tarkoituksena on vahvistaa talouselämän keskeisten toimijoiden toimintamahdollisuuksia ja näin vahvistaa liiketoimintaympäristöä. Tanskan ohella Britannian ja Yhdysvaltain hallitukset sekä EU ovat rahoittaneet ohjelmaa. Päärahoittaja Tanskan osuus on ollut noin 156 miljoonaa kruunua (n. 21 miljoonaa €). Vuoden 2013 puoliväliin mennessä rahastosta oli myönnetty tukea noin 700 hankkeeseen.

African Guarantee Fund. Tanskan Afrikka-komissio perusti vuonna 2011 African Guarantee Fundin yhdessä Espanjan ja Afrikan kehitys pankin kanssa. Se myöntää takauksia afrikkalaisille pienille ja keskisuurille yrityksille, jotka hakevat luottoa kaupallisista lähteistä.⁵⁰

---

⁴⁷ Danida/Nielsen

⁴⁸ um.dk./en/danida

⁴⁹ um.dk./en/danida

⁵⁰ Danida/Growth and Employment 2011–2015

Africa Enterprise Challenge Fund (AECF). Vuonna 2008 perustettu rahasto, jonka muita tukijoita ovat Britannian, Ruotsin, Hollannin ja Australian hallitukset ja YK:n maatalouden kehittämisrahasto Ifad. Rahasto myöntää lahja-apua ja luottoja (250.000–1,5 miljoonaa Yhdysvaltain dollaria) muun muassa maatalouden, rahoituspalvelujen ja uusiutuvan energian hankkeisiin.

3.3 Eläkerahastot sijoittavat uuteen ilmastorahastoon

IFU on Tanskan valtion omistama kehitysrahoituslaitos ja sen toimialue on pitkälti sama kuin Funnfundin. Se toimii kaupallisin periaattein ja tarjoaa oman pääoman ehtoista riskirahoitusta, pitkäaikaisia investointilainoja sekä lainatakauksia hankkeisiin, joissa on mukana tanskalainen yritys. IFU tekee vuosittain noin 500 miljoonaa kruunua (n. 67 miljoonaa €) sijoitukset 40–50 yritykseen. Vuoden 2012 lopulla sijoitussalkussa oli 223 hanketta.

Varsinaisen toiminnan ohella IFU hallinnoi kahta erillistä rahastoa, joista toinen on Arab Investment Fund AIF. Se myöntää markkinaehtoista rahoitusta investointihankkeisiin Pohjois-Afrikassa ja Lähi-idässä, joissa on mukana tanskalaisia yrityksiä. IFU on rahoittanut noin 130 miljoonalla kruunulla (n. 17,4 miljoonaa €) investointeja, joiden kokonaisarvo on noin kolme miljardia kruunua (runsas 400 miljoonaa €).

Toinen IFUn hallinnoima rahasto on Danish Climate Investment Fund DCIF, joka sijoittaa ennen muuta energian tuotantoon ja energiatehokkuuteen keskittyviin yksityisiin hankkeisiin. Tammikuussa 2014 rahasto sai merkittävän piristysruiskeen, kun IFU sekä kolme Tanskan johtavaa eläkerahastoa (PensionDanmark, PKA ja Pædagogernes Pensionskasse) ja yksityinen pääomasijoitusyhtiö Dansk Vækstkapital sopivat sijoittavansa rahastoon yhteensä 1,2 miljardia kruunua (n. 161 miljoonaa €). Rahastolla on kaksi tavoitetta: jarruttaa maapallon lämpenemistä sekä edistää tanskalaisen ilmastoteknologian pääsyä markkinoille. Se toimii ilmastohankkeissa osarahoittajana ja myöntää rahoitusta markkinaehtoisesti. Sijoitusten tuotto-odotukseksi on asetettu 12 prosenttia.⁵¹

Eläkerahastojen mukaantulo Danish Climate Investment -rahastoon on kansainvälisestikin mielenkiintoinen pääntulo. Eläkerahastot eri puolilla maailmaa hallinnoivat valtavia varallisuuseriä. Niiden rooli ilmasto- ja kehitysrahoituksessa on kuitenkin jäänyt toistaiseksi vähäiseksi. Muun muassa YK:n kehitysrahoituksen tulevaisuutta pohtivaan komitea (puheenjohtajana Suomen Pertti Majanen) pohtii suosituksia, joilla yksityisen ja julkisen sektorin kanssa saataisiin nykyistä enemmän Tanskan uuden rahaston kaltaisia yhteistyömuotoja.⁵²

3.4 Keskustelua kehitysmaaliiketoiminnan tukemisesta

Danidan kehitysmaaliiketoimintaa tukevista instrumenteista ei ole tehty viime vuosina evaluaatioita, joten uudistusten vaikutuksista on toistaiseksi vähän tietoa. Danida Business Partnerships -ohjelmasta on valmisteilla evaluaatio, jonka on määrä valmistua vuoden 2014 alkupuoliskolla.⁵³

---

⁵¹ IFU

⁵² Kehitys-lehti

⁵³ Growth and Employment 2011–2015

Danidan mukaan tanskalaisilta yrityksiltä tuleva palaute on pääosin myönteistä. Danida Business Finance on yritysten mielestä hyvä keino saada jalansijaa riskialttiilla markkinoilla. Kritiikkiä Danida on saanut ennen muuta tuettavien hankkeiden kaventamisesta Green Growth -hankkeisiin ja kehitysyhteistyön ensisijaisiin kohdemaihin. Tanskalainen liike-elämä haluaisi paluuta laajaan maavalikoimaan. Perusteluna on käytetty muun muassa sitä, että tanskalaisilla yrityksillä ei ole kasvumarkkinoilla käytettävissään tukimuotoja, joita monen kilpailijamaan yrityksellä on. Danida on luvannut selvittää, onko kriteereitä mahdollista tarkistaa.⁵⁴ Danida Business Partnerships:n kanssa tekemisissä olevien yritysten kielteinen palaute liittyy hakemisen ja hankkeen raportoinnin vaatimaan paperisotaan. Myös Danidan tukiosuuden pudottaminen 50 prosenttiin hankkeen kokonaiskustannuksista sekä viiden miljoonan kruunun maksimimäärä yhteen hankkeeseen on herättänyt kritiikkiä.⁵⁵

Toisin kuin Ruotsissa, elinkeinoelämän järjestöt pyrkivät vaikuttamaan aktiivisesti kehitysyhteistyön ja yksityisen sektorin yhteistyömuotojen linjauksiin. Suomen EK:ta vastaava Dansk Industri on mukana kehityspolitiikkaa ohjaavassa neuvostossa sekä erilaisissa muissa työryhmissä. Järjestö on myös usean vuoden ajan toteuttanut Danidan rahoittamia kehitysyhteistyöhankkeita, joiden tavoitteena on etenkin elinkeinoelämän järjestöjen osaamisen ja voimavarojen vahvistaminen Tanskan kumppanimaissa.⁵⁶

Monet kansalaisjärjestöt ovat arvostelleet vuosien varrella yritysinstrumenttien Tanskan sidonnaisuuksia. Tällä hetkellä asia ei ole kuitenkaan kovin ajankohtainen keskustelunaihe. Järjestökentän edustajista ay-liike on suhtautunut suhteellisen myönteisesti kehitysyhteistyön yritysinstrumentteihin. Tukimuotojen hyödyn kohdentuminen pk-yritysten sijaan suurille yrityksille on kuitenkin herättänyt huolta. Ay-liike korostaa lisäksi, että Tanskan tukemat hankkeet eivät saisi olla erillisiä saarekkeitä esimerkiksi työntekijöiden oikeuksien toteutumisessa, vaan myönteisten kehitysvaikutusten tulisi levitä laajemmallekin kehitysmaiden työmarkkinoilla.⁵⁷

4. Yhteenvedo: Tanska ja Ruotsi lähtivät omille poluilleen

Sekä Ruotsin että Tanskan kehitysyhteistyön yritysinstrumenttien keskeisenä tavoitteena on kehitysmaiden yksityisen sektorin vahvistaminen osana köyhyyden vähentämiseen, työpaikkojen luomiseen ja kestäväan kehitykseen tähtäävää toimintaa. Molemmilla mailla instrumentteja on viime vuosina suunnattu keskituloisista kehitysmaista entistä enemmän köyhiin kehitysmaihin erityisesti Afrikassa.

Molemmissa maissa tuen ehtona on lisäisyys eli sitä myönnetään ainoastaan hankkeisiin, joita ei ilman julkista rahoitusta olisi mahdollista toteuttaa. Kantavana ajatuksena on jakaa kustannuksia ja riskiä yhdistämällä julkista tukea yksityiseen rahoitukseen. Ruotsin ja Tanskan tavoitteet ovat yhtenevät Suomen tavoitteisen kanssa. Kehityspoliittisen toimintaohjelman (2012) mukaan yksityisen sektorin rooli kehityksessä on kasvanut. Tämän vuoksi Suomi pyrkii kehittämään yksityissektorin toimintaympäristöä kumppanimaissa sekä yhteistyön muotoja.

---

⁵⁴ Dansk Industri/Gad

⁵⁵ Danida/Nielsen

⁵⁶ Dansk Industri/Gad

⁵⁷ LO/FTF/Bugge Madsen

Suomeen verrattuna Tanska että etenkin Ruotsi ovat pari askelta edellä yksityisen sektorin tuki-instrumenttien kehitystyössä. Myös kehitysyhteistyöstä rahoitettujen ohjelmien määrä ja rahalliset volyymit ovat Suomea selvästi suuremmat. Suomen kehitysyhteistyössä yritystoiminnan kehittämiseen tarkoitetut instrumentit ovat Finnfund ja Finnpartnership. Kehityspoliittiseen toimenpideohjelman mukaisesti korkotukiluotto-ohjelma on päätetty ajaa alas ja tilalle aiotaan kehittää yhdessä yksityisen sektorin kanssa muuta kehityspoliittista keinovalikoimaa täydentäviä yhteistyömuotoja.

Yritysinstrumenttien kehittämisessä Ruotsin ja Tanskan lähestymistapa poikkeavat selvästi toisistaan. Ruotsi on lähtenyt muuttamaan varsin perusteellisesti ohjelmiaan ja korostaa valmiutta ottaa aiempaa enempää riskejäkin kehitysvaikutusten maksimoimiseksi. Tanskassa uudistukset ovat olleet sen sijaan varovaisempia. Lisäksi Tanska on keskittänyt tukensa suhteellisiin harvoin ohjelmiin, kun taas Ruotsi on hajauttanut rahoitusta huomattavasti useampiin instrumentteihin. Sidassa tätä pidetään tarkoituksenmukaisena ratkaisuna, sillä isojen kokonaisuuksien sijaan pieniä ohjelmia on helpompi perustaa, muokata ja myös lopettaa, jos tavoitteita ei saavuteta. Instrumenttien pirstoutumisen varjopuoli on kuitenkin se, että esimerkiksi tukea hakevilta yrityksiltä vie aikaa ja vaivaa selvittää, mistä ohjelmasta rahoitusta voisi olla saatavilla ja millä kriteereillä. Myös pirstaloituneen tukijärjestelmän kehitysvaikutusten arviointi voi olla entistä vaikeampaa.

Merkittävä näkökulmaero Tanskan ja Ruotsin välillä on myös siinä, saavatko kotimaiset yritykset erityisasemaa kehitysyhteistyön tukiohjelmissa. Tanskan yritysinstrumenteissa tuen ehtona on pääsääntöisesti, että mukana on tavalla tai toisella tanskalainen yritys. Ruotsi taas korostaa avun sitomattomuutta ja sitä, että yritysinstrumentit ovat avoimia kaikkien maiden yrityksille. Tämä tosin pitää vain osittain paikkansa, sillä osa yritystoimintaa rahoittavista rahastoista ja Swedpartnership-ohjelmasta tukea voivat saada vain ruotsalaiset yritykset.

Lähteet:

*Dagens Nyheter 17.11.2013

*Danidan internet-sivut: um.dk/en/danida-en

*Danida: Growth and Employment 2011–2015. Strategic Framework for Priority Area, 2011

*Diakonia och Svenska kyrkans internationella arbete: Det privata näringslivet som förmedlare av svenskt bistånd – en kartläggning, rapport 4/2011

*IFUn internet-sivut: ifu.dk

*IFU: New Climate investment agreement worth billions, lehdistöiedote 13.1.2014

*Kehitys-Utvecling 1/2014: Pertti Majasen haastattelu

*Sida: Årsredovisning 2012

*Sidan internetsivut: sida.se

*Sida: Business for Development. Programme for Sida's cooperation with the business sector 2010–2012

*Sida: Challenge Funds, Guidelines, Sidan julkaisu 2012

*Svenska Dagbladet: Sida bidrar till lägre priser på p-stavar, 27.2.2013

*Swedfundin internetsivut: swedfund.se

*Swedpartnershipin internet-sivut: swedpartnership.se

*Tanskan ulkoministeriö: Lehdistöiedote Denmark launches Opportunity Africa, 21.10.2013

Suulliset lähteet ja sähköpostihaastattelut:

Ruotsi

- *Business Sweden: suhdetoimintapäällikkö Cecilia Schartau
- *Exporttjänsteföretagen (Företagarnas jäsenjärjestö): hallituksen jäsen Krister Widström
- *Företagarna: pääekonomisti Lars Jagrén ja lehdistöpäällikkö Kalle Larsson
- *Sida: B4D-ohjelman päällikkö Anna Rosendahl, Chief Innovation Officer Johan Åkerblom ja laina- ja takausohjelman ohjelmapäällikkö Jan Esseen
- *Svenskt Näringsliv: kauppapoliittinen asiantuntija Olof Erixon ja lehdistöpäällikkö Peter Isling
- *Svenska Kyrkans internationella arbete: neuvonantaja Martin Vogel
- *Swedfund: Swedpartnershipin vastuuhenkilö Staffan Ahl

Tanska

- *Danida: Danida Business Finance -ohjelman vanhempi neuvonantaja Tina Bidstrup Hansen ja Danida Business Partnerships -ohjelman erityisneuvonantaja Laura Nielsen
- *Dansk Industri: pääkonsultti Marie Gad
- *LO/FTF (Tanskan ay-liikkeen kehitysyhteistyöorganisaatio): johtaja Mads Bugge Madsen